

תוכן עניינים

2	תקציר
3	1. מבוא
4	2. רקע תיאורטי
4	2.1 חינוך מיוחד
4	2.1.1 מהות החינוך המיוחד
4	2.1.2 חוק השילוב
5	2.2 שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים במערכת החינוך
5	2.2.1 ילדים עם צרכים מיוחדים
5	2.2.2 שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים בגן הילדים הרגיל
6	2.3 עמדת הצוות החינוכי המשלב ילדים עם צרכים מיוחדים
6	2.3.1 עמדות צוות ההוראה
7	3. סקירה מתודולוגית
7	3.1 שיטת המחקר וכלי המחקר
7	3.2 המדגם
7	3.3 כלי המחקר
7	3.4 הליך
8	3.4 עקרונות אתיים במחקר איכותני
9	4. ממצאים
9	4.1 עמדת הגננות בעניין השילוב
10	4.2 עמדת הילדים באשר לשילוב מנקודת מבטה של הגננת
10	4.3 עמדות הגננות באשר להמשך הפעלת תכנית השילוב בגנים
11	4.4 עמדת הגננות באשר להכשרה וההדרכה מצד משרד החינוך שקיבלה הגננת לצורך שילובם של ילדים עם צרכים מיוחדים
11	4.5 עמדת הגננות באשר להשפעת מגפת הקורונה על תהליך השילוב
12	5. דיון
15	6. סיכום ומסקנות
17	ביבליוגרפיה
20	נספחים
20	נספח א': ראיון עם א'
23	נספח ב': ראיון עם מ'
26	נספח ג': ראיון עם מ"

1. מבוא

ילד מאתגר הוא ילד, שנמצא בקצה המנעד הנורמטיבי, אשר מאופיין בקשת רחבה של קשיים תפקודיים: קשיים בוויסות החושי, קשיים התנהגותיים ורגשיים וקשיים שפתיים, מוטוריים וקוגניטיביים. לעיתים קרובות מאוד מגלה ילד מאתגר התנהגות שאינה מסתגלת, והיה זקוק להתערבות ולתיווך מוגבר של הצוות החינוכי המתאים לצרכיו המיוחדים (פלוטניק, 2007). ילד זה מתחנך במערכת החינוך הרגילה, וברוב המקרים אינו זכאי לשירותי החינוך המיוחד. שילובם של ילדים עם צרכים מיוחדים בגני הילדים של החינוך הכללי בארץ החלה בעקבות חקיקת חוק החינוך המיוחד (1988), תיקון מספר 6 לחוק החינוך המיוחד, הידוע בשם "חוק השילוב" (2002), שתוקן בעקבות המלצות ועדת דורנר ומקנה להורים את היכולת לבחור את המסגרת החינוכית של ילדם. שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים במסגרות חינוכיות כלליות הוא תופעה עולמית חדשה יחסית. התפיסה הפילוסופית הערכית שעומדת בבסיס רעיון השילוב היא הזכות הבסיסית לכל הילדים להיות שייכים לקהילה, ללמוד יחד עם קבוצת העמיתים שלהם בתוך מערכת חינוך אחת בסביבה חברתית טבעית (איגל ומליחי, 2007). על פי תפיסה זו, הילד עם הצרכים המיוחדים הוא חלק אינטגרלי מהחברה ואין הצדקה להפרדתו ממערכת החינוך הכללית (קליין וסובלמן רוזנטל, 2010). מחקר לא מועט נעשה בנושא הילד המאתגר עצמו, צרכיו, הסעד לו הוא זקוק, ההשלכות על משפחתו ועוד. סך הכל לא הרבה התייחסות קיבל הצוות החינוכי המלווה אותו, לא כל שכן בהיותו של הילד בשנות הילדות, דהיינו גנות גני הילדים. עבודה זו באה להרחיב את הידע התיאורטי בתחום התפיסות והעמדות כלפי הילד המאתגר ושילובו במסגרת החינוך הרגיל. ברמה הפרקטית ניתן יהיה על יסוד ממצאי המחקר להתאים את תכנית הכשרה לגיל הרך באספקטים ההתנהגותיים, הרגשי והקוגניטיבי, על מנת לתמוך בגננות בהתמודדות שלהן עם הילד המאתגר.

2. רקע תיאורטי

2.1 חינוך מיוחד

2.1.1 מהות החינוך המיוחד

מטרת החינוך המיוחד היא לספק שירותי חינוך ראויים לתלמידים בגילאי 3-21 בעלי צרכים חינוכיים מיוחדים, ביניהם בעלי ליקוי, נכות וקשיים מתמשכים. באמצעות החינוך המיוחד מותאמת צורת הלמידה לצרכים המיוחדים של התלמידים, מתוך השקפת עולם שהצרכים המתמשכים יגרמו לקשיי למידה באופנות צורת הלמידה הרגילה. בבסיס החינוך המיוחד עומדים הערכים החברתיים של שוויון ושילוב, משמע ההכרה שלתלמיד בעל הצרכים המיוחדים ראוי לשוויון הזדמנויות בחינוך וכן ההכרה בצורך לחתירה לשילוב חברתי עם תלמידים ללא ליקויים, בכדי ללמוד להשתלב בהם ומתוך שכן לברוא את האפשרות להשתלב בחברה בעתיד כשווה בין שווים. התלמידים שמקבלים שרות מהחינוך המיוחד מאותרים על ידי כך שהם אינם ממצים את מלוא הפוטנציאל הגלום בהם מתוך שיטות ההוראה הקלאסיות, שמהוות הבסיס לחינוך הרגיל (רייטר 2007 אצל אבישר, 2008).

קיימת הסכמה רחבה להבחנה שקיימת בין שלוש גישות מרכזיות: סוציו-סיעודית, מדעית-רפואית והומניסטית-חינוכית (רייטר 2007 אצל אבישר, 2008). הגישות שהתפתחו בתקופות שונות הן משלימות זו את זו, רב המענה שניתן היום לילדים ומבוגרים בעלי מגבלות שואבים את הרציונל שלהם מגישות אלה. יש הרואים בשלושת המודלים כמשולבים במדרג, שרמתו הראשונה מורכבת בסיסה בגישה הסיעודית, השנייה בגישה הרפואית והשלישית בערכים הומניסטיים. הבנת מהותו של החינוך המיוחד עברה שינוי משמעותי בעת המעבר בין הפרדיגמה הרפואית לפרדיגמה ההומניסטית חינוכית. המעבר הביא לכך שכבר לא היה צורך להבחין את התלמידים בעלי הצרכים המיוחדים ולהתאימם לסביבה הרגילה, תחת זאת הושם דגש על מערכת התמיכה הסביבתית, שנדרשת כדי לאפשר לכל ילד וילד להתמודד בהצלחה עם הקשיים הייחודיים שלו עצמו (רייטר, 2007).

2.1.2 חוק השילוב

חוק החינוך המיוחד עבר תיקון בשנת 2002, שזכה לכינוי "חוק השילוב", חוק זה חייב את המדינה לממן שילוב של תלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרות חינוך רגילות כל עוד הם מתאימים לכך. התיקון נבע מפסיקת בג"צ שהשיתה על המדינה את עלויות השילוב. החוק מציע דרכים באמצעותן ניתן לשלב באופן מוצלח תלמידים בעלי צרכים מיוחדים במסגרת החינוך הרגיל ומחריג את בעלי לקויות הקשות במיוחד. כעבור השנים משרד החינוך חרט על דיגלו את יעד ההכלה, שעוסק ב"שילוב הלומדים וקידומם בחינוך הרגיל תוך הרחבת יכולת הכלתם ומתן מענים מגוונים" ומתייחס לכלל הלומדים המתקשים ובעלי הלקויות (לקויות למידה וקשיי התנהגות) בחינוך הרגיל בכל המגזרים. כך הם יוכלו ללמוד, להתקדם ולהתפתח במסגרת במסגרות החינוך הרגילות, ובכך למנוע את הפנייתם בהמשך לחינוך המיוחד בטרם מוצו כל האפשרויות לקידום בחינוך הרגיל (<https://pop.education.gov.il>). באוגוסט 2018 התקבל בכנסת תיקון מספר 11 לחוק החינוך המיוחד, ויישומו מתקיים כהכלה של תלמידים עם מגוון צרכים במוסדות החינוך. הדגשים המרכזיים בחוק הם זכותם של ההורים (כאפוטרופוסים של הילד הדואגים לצרכיו וזכויותיו) לבחור במסגרת הראויה עבור ילדם, כמו כן, החלת גמישות על חלוקת סל התמיכה שמקבל הילד: